

זמן תפס"ן

זמן תפס"ן מכוון למקצב הזמן של הנוער, ומהווה במה לאפשרות הופעתו של שיח חדש שז'אק לאקאן כינה "הכאב של הנוער"

גיליון 66 | והעת מעשה-כותב | דצמבר 2023

2	עלמה ענבים, מריה שוקלין, יאנה אברהמיאן, גאי קרסו		דבר הכתבים:
3	רות בנג'ו		דבר המערכת
4	מריה שוקלין		גם וגם
5	יאנה אברהמיאן		געגועים
6-7	עלמה ענבים		מראה, מראה
8	גאי קרסו		ג'יהאד והמשמעות האמיתית שלו
9-10	יסמין הייסר		חיים יפים
11-12	תרגום: מוניב סבית, עריכה לשונית: דניאל מאיר		נביל והחיוך המכווץ מאת עדנאן חובאללה
13-16	דניאל מאיר		על התרגום של סמינר 17 אדיפוס ומשה ואבי השבט
2-12	ורה אלעד		צילומים לאורך הגיליון

זמן תפס"ן הוא כתב העת של עמותת תפס"ן: תחנה פסיכואנליטית לנוער

מערכת: (כתבים צעירים) יאנה אברהמיאן, עלמה ענבים, גאי קרסו, מריה שוקלין

עורכים: רות בנג'ו, דניאל מאיר, מוניב סבית, חדר קליינמן צדוק

תגובות ומאמרים ניתן לשלח למייל: ruth@bengio.biz

דבר הכתבים

שלום לכל הקוראים והקוראות של זמן תכס"ן. אנחנו הצוות הצעיר של העיתון, יאנה, מריה, עלמה וגיא. כל אחד מאיתנו הצטרף לתפסן בזמן אחר, הגיע מבית ספר אחר ונראה ומרגיש קצת אחרת. אבל יש דבר אחד משמעותי משותף לכולנו, אנחנו אוהבים לכתוב. הנושא שבחרנו לגיליון הזה הוא מלחמות. בין אם פנימיות או חיצוניות, גדולות או קטנות, כולנו מתמודדים איתן באיזו שהיא צורה. לכל אחד יש דרך אחרת ומיוחדת להתקדם דרך המלחמות שלו. אפשר לקבל עזרה, אפשר להתמודד לבד. אבל צריך להתמודד איתן, כי הן לא נעלמות. אנחנו כרגע במצב מאוד קשה. אנחנו חיים במלחמה אחת גדולה, שגורמת לכל הדברים האחרים להראות קטנים כל כך. והדרך שלנו להתמודד ולעבור אותה היא לכתוב. כתיבה מאפשרת לנו לשפוך את הרגשות והמחשבות בצורה הכי יעילה. אנחנו מקווים שאתם תרגישו את מה שניסינו להעביר ושאוּלי הטקסטים שלנו יעזרו קצת לכם.

עלמה, ענבים, מריה שוקלין, יאנה אברהמיאן, גאי קרסו

בהתחלה, תהיתי למה אנחנו החלטנו לשים את כל הכתבות ביחד בגלל שאני לא מצאתי קשר למלחמה ובפרט בין הכתבות למשל בין הכתבה של יאנה על הגעגועים לכתבה של עלמה על המראה לכתבה של יסמין על בוקר 7/10 וכו'. באחת מן הפגישות אני שאלתי "מה הקשר"? כי באמת לא היה לי מושג ובתוך השיחה שנוצרה שמעתי שאלו מלחמות אישיות של כל אחד מאיתנו ואיך אנחנו מתמודדים עם זה, ברגע הזה הבנתי שמלחמה לא תמיד צריכה להיות פיזית בשביל להיות אמיתית. מריה שוקלין

מוות מילה כל כך קשה ומלאה במשמעות, אבל האנשים משתמשים בה מבלי לחשוב עמוק על המילה ובזלזול באיזושהו שלב. אני חושבת שאם אנשים היו מתחשבים ומחליפים את המילה הזאת במילה אחרת היא הייתה פחות מפחידה. קצת מנוגד אבל מילה זאת גם יפה כמו המילה אהבה וחיים. כי בעצם כשאנחנו רוצים להגיד שאנחנו אוהבים מישהו מאוד חזק אנחנו אומרים לו אני מת עלייך. זה בעצם ניגודים אהבה חיים ומוות.

יאנה אברהמיאן

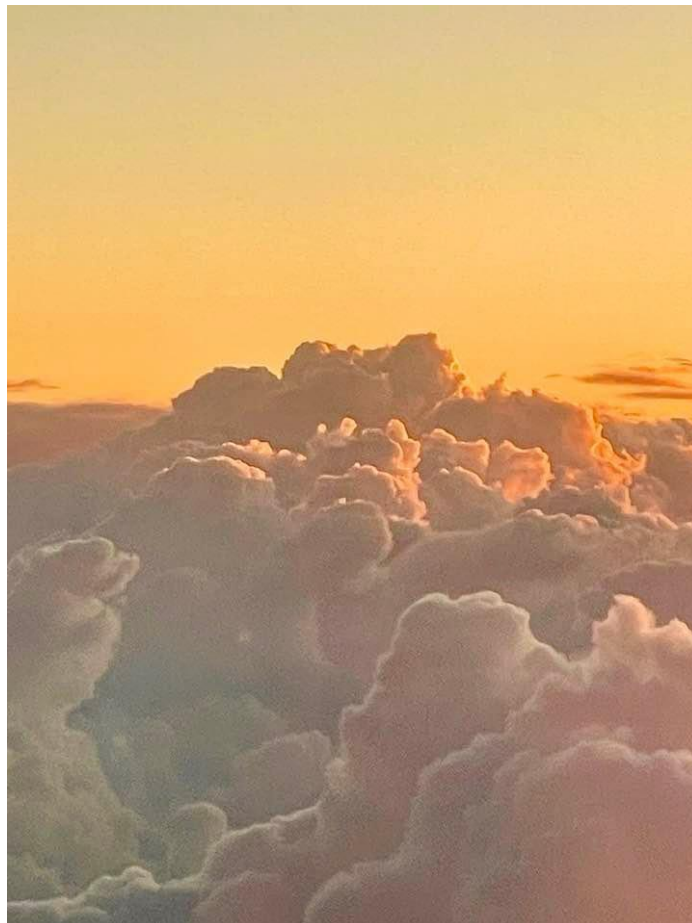
דבר המערכת

רות בנג'ו

גיליון זה אשר במספרו הסידורי 66 הוא המשך לגיליונות הקודמים הנו גיליון הראשון אשר מנסה ליצור ברית – מילה בין המתבגר למבוגר, ברית – מילה כחתך של הנשירה של המתבגר הנפרד מהמבוגר על מנת להפוך למבוגר בעצמו ולהניח את מילותיו המנוסחות כפי שהעידו בדבר הכתבים ובמאמריהם הנוכחים בגיליון זה, אך לא בלי השארית של המבוגר כך שלא יהיה ניתוק טוטאלי בין המתבגר למבוגר. גיליון זה הוא תוצר של התו שתפס"ן חותר אליו, קרי, לנסות לייצר שיח בין המתבגר למבוגר כך שלא יהיו מנותקים האחד מן השני ו... במילותיו של לקאן "הדבר טרם נעשה, אולי ביום מן הימים עוד יהיה דיסקורס שיקרא כך: "הכאב של הנעורים".

החידוש בגיליון זה לאחר שלוש שנים של אוריינטציה לשיח ומפגשים בין בני נוער וחברי תפס"ן הנו כי התגבשה קבוצה קטנה של כתבים צעירים אשר לקחו על עצמם להשתתף בפרוייקט של "מעורבות חברתית", אשר מערכת החינוך מחייבת על מנת לקבל תעודת בגרות, בכתיבה בכתב העת זמן תפס"ן. מי יודע ייתכן והם אלו שימציאו את הדיסקורס "הכאב של הנעורים". השרביט של מערכת זמן תפס"ן נמסרת לכתבים הצעירים מבלי לייצר חתך אלא בצורה של טבעת מביוס.

אנו מזמינים את קוראי כתב העת זמן תפס"ן מבוגרים ומתבגרים לקרא את דבריהם של כל הכותבים על מנת שיתנסחו המילים אשר יחוללו את המשך המסירה.

גם וגם

מריה שוקלין, תיכון פרר יפו

אני תהיתי במשך שנים למה מכל החברים שלי דווקא לי יש הורים חירשים ולמה מכל החברים שלי רק אני צריכה ללכת לעירייה, לדבר עם עורך דין, לתרגם בביטוח לאומי ולהתווכח עם האחראי בבנק, אבל אני לאט, לאט מבינה שיש שני צדדים לזה. כל מה שאני עושה עבורם לעיתים רחוקות משפיע עליי לרעה, כי יש פעמים שפשוט זה משעמם אותי ובכלל הייתי רוצה אולי לדבר עם חברה בזמן הזה וגם בגלל שיש פעמים שזה מלחיץ אותי ואני מוצאת את עצמי בסיטואציה שאני יודעת שאם לא אצליח לעזור להם אז אכלנו אותה. כמוכן שזה בעצם גם משהו טוב כי זה מביא לי ידע

כללי מורחב. אני מתכוונת לזה שאני, בשונה מאחרים, יודעת איך לטפל במקרים מסוימים שילדים אחרים בגילי לא יודעים, וגם כילדה ביישנית מילדות, זה הביא לי הרבה ביטחון עצמי בהתמודדות עם אנשים אחרים. זה גם מעורר בי רצון ללמוד עוד ולפי דעתי זה מה שנתן לי את האהבה ללמידת שפות חדשות כי אני יודעת טוב מאד את כל הקשיים שההורים שלי עברו בלי יכולת לתקשר או בכלל לדבר את השפה העברית וזה נתן לי רק חשק ללמוד עוד ועוד, לתת להורים שלי חיים יותר טובים ובחיים לא להרגיש את התסכול שאני לא יכולה לתקשר עם מישהו בגלל מחסום בדיבור או שפה.

מתגעגעת

יאנה אברהמיאן, ארמניה

אני מתגעגעת
מתגעגעת לאווירה
מתגעגעת לחבורה
מתגעגעת לרגעים בלתי נשכחים
מתגעגעת ליציאות בחגים
מתגעגעת לחבריי אשר הפכו
למשפחתי
מתגעגעת לשטויות של כיתתי
מתגעגעת לצחוק שלהם
מתגעגעת אליהם!!
אני מתגעגעת...
מילה כל כך פשוטה אך
כל כך עמוקה ומלאת רגשות.
אפשר להתגעגע
לכל דבר אפשרי בעולם
אבל אי אפשר
למצוא מילה
אשר באמת תצליח לתאר
את הרגש
המוזר הזה שמערבב
שמחה
עצב
כאב
ואהבה
באותו הזמן.

מראה... מראה...

עלמה ענבים, תיכון צמרות, תל אביב

מול מראה אני תמיד מכניסה את הבטן

זה כבר הרגל בשבילי

להזדקף מאוד ולהכניס את הבטן

כאילו אני באמת הולכת ככה

כאילו אני באמת רזה כזאת

יפה כזאת

דוגמנית ממש

בלי פנים עגולות

בלי שומן עודף

בלונדינית

עיניים כחולות

כי לפעמים רק כשאני מכניסה

את הבטן השמלה עולה עלי

והג'ינס לא לוחץ לי בבטן

כי בחנות מדיום זה סמול

וכי לפעמים אני בכלל לארג'

בהכחשה

ליד בנות יפות אני אכניס את

הבטן

שיסתכלו ויחשבו שאני דומה להן

רק קצת

מול מוכרות בחנות

ובאינסטגרם

ובכיתה

ובטח בים

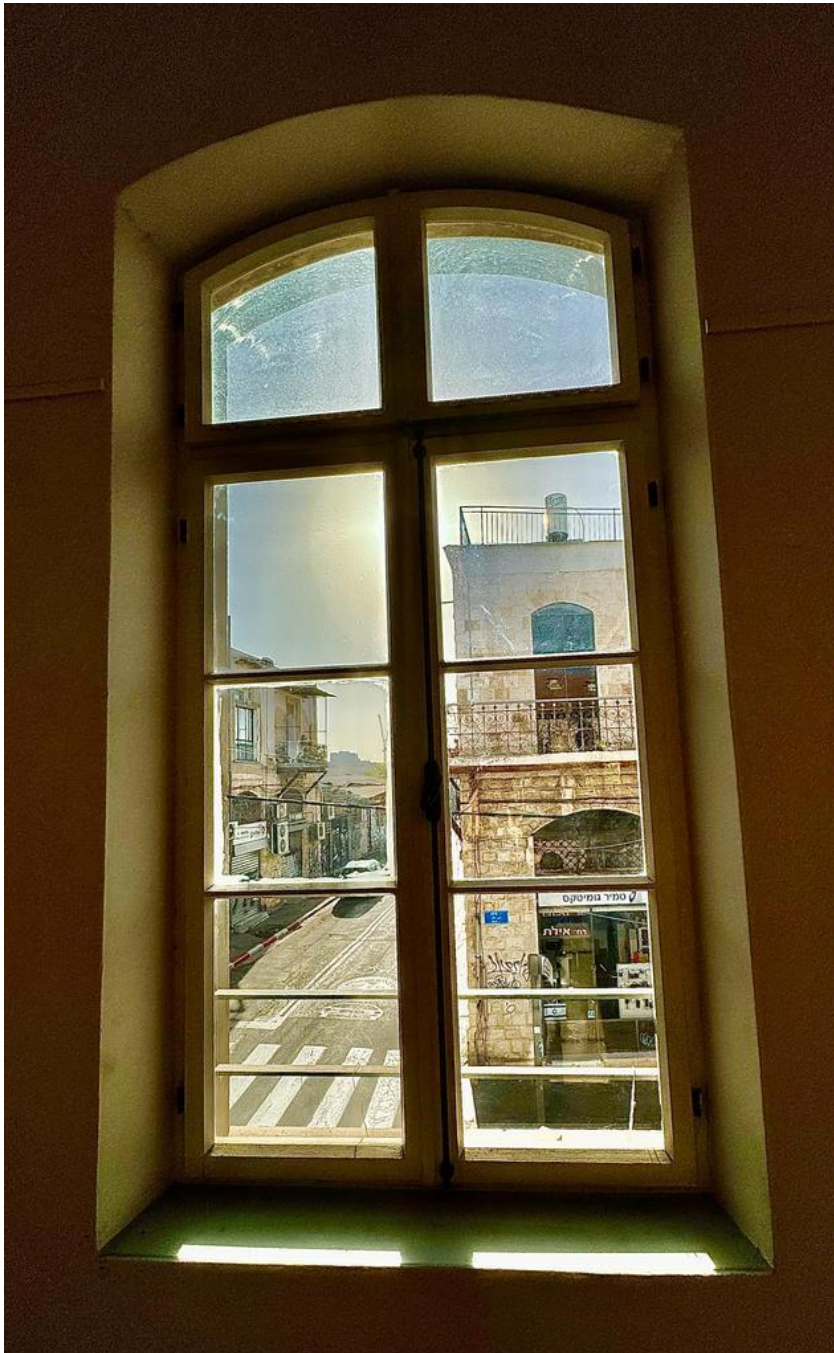
כל הנשים יפות בפרסומות

הן מסתכלות עלי

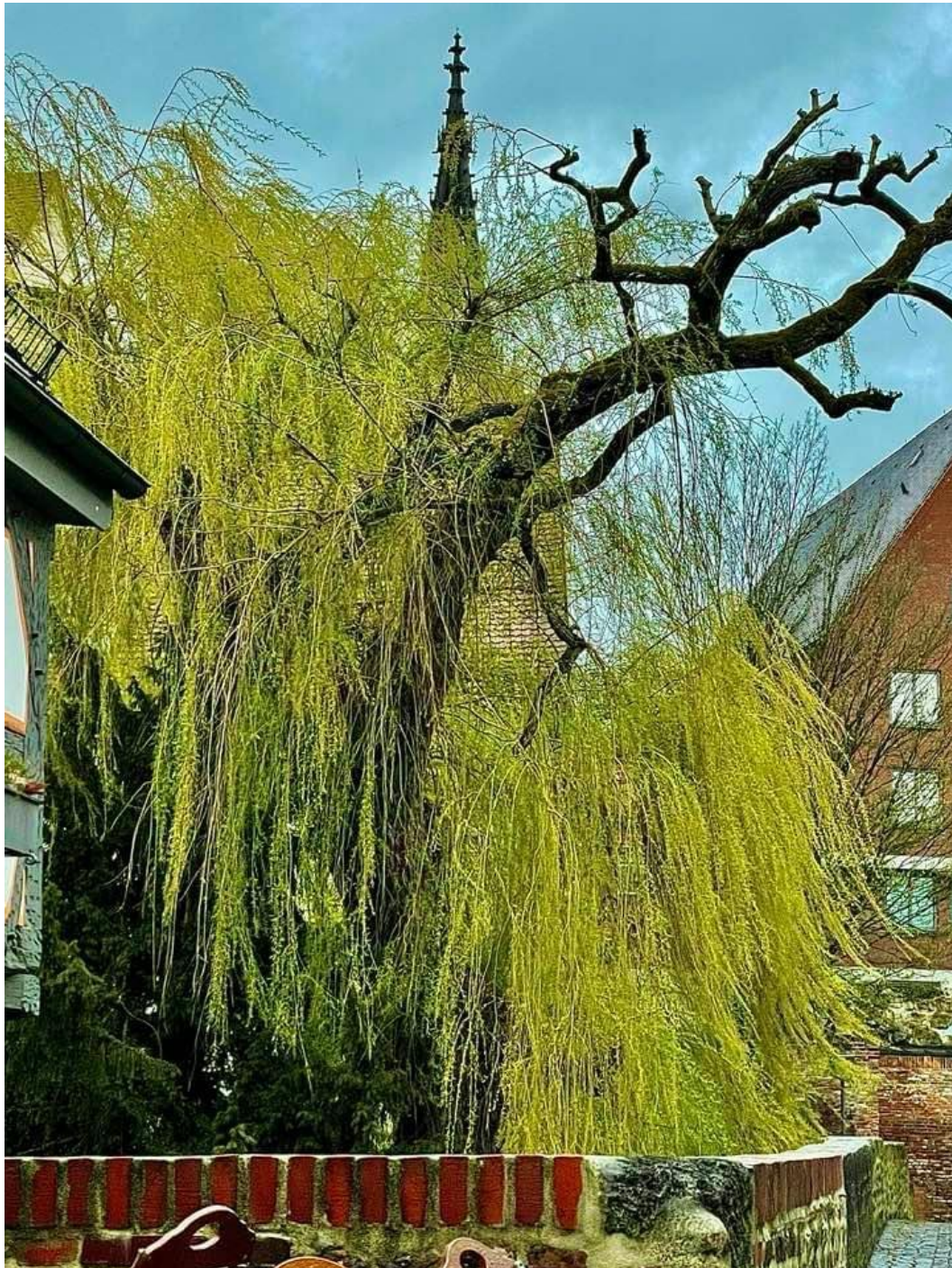
הן בוחנות אותי

הן יודעות שעליתי במשקל

זה אסור

אז אני מכניסה את הבטן
בחיים אני תמיד מול מראה
זה כבר הרגל בשבילי
כי מול מראה אני תמיד מכניסה את הבטן

הג'יהאד והמשמעות האמיתית שלו

גאי קרסו, תיכון צמרות, תל אביב

בכל המלחמה הזאת אני מצאתי את עצמי לומד יותר על הסכסוך הישראלי פלסטיני וככל שלמדתי כן למדתי יותר על האסלאם והרעיון של ג'יהאד ואני למדתי שמה ששמעתי מאז שהייתי ילד צעיר שהאסלאם זו דת שנאה זה פשוט לא נכון ואני חושב שזה חשוב לדעת אז אני רוצה קצת לדבר על הרעיון של ג'יהאד ואיך הארגוני טרור תופסים אותו.

מה זה ג'יהאד? קודם כל חייבים לדעת מה זה ג'יהאד לפני שמדברים על התפיסה הג'יהאדיסטית של ג'יהאד, אז יש שני סוגי ג'יהאד יש את הגדול ואת הקטן (יש אנשים שמאמינים שזה לא קיים אבל הדעה המרכזית של זרמי האסלאם היא שג'יהאד מחולק לגדול ולקטן)

הג'יהאד הגדול - אז הג'יהאד הגדול זה מאבק עצמי נגד הרצון לחטוא ולהיות מוסלמי טוב, זה מאבק אשר כל אדם מוסלמי חווה לא משנה מה ואפשר להגיד את זה לגבי כל אדם לא משנה אם הוא מאמין באיזושהי דת או לא כי כולנו מאמינים בחוקי מוסר משלנו אז אני חושב שלפחות אישית אני מבין את הקושי של לנסות להיות אדם טוב כנגד הפיתוי לעשות מה שבא לך.

הג'יהאד הקטן - כאן אנחנו נכנסים לאזור קצת יותר מסובך כי הג'יהאד הקטן זה האחד שאנחנו שמענו עליו כמלחמה וטרור אבל זה לא מה שזה אומר בהכרח. הג'יהאד הקטן הוא מלחמת קודש בעד האסלאם אבל יש אי הסכסוך בין הרעיון של ג'יהאד התקפי וג'יהאד הגנתי אז אנסה לא להיכנס לזה כי אני חושב שאני לא מבין מספיק.

אז אחרי שהסברתי מה זה ג'יהאד אני רוצה להציג את חוקי הג'יהאד הקטן ובעיקר את החוקים שהחמאס לא אוכפים:

1. אסור לתקוף פיזית או מינית אנשים חפים מפשע שלא נלחמים בך גם במקרה שהאויב רוצח אנשים חפים מפשע.
2. המקרים היחידים שבהם אפשר להכריז מלחמה/ג'יהאד שמותרים זה הגנה עצמית, לעזור למוסלמים אחרים ומקרים של הפרת הסכמים וצריך לעצור ברגע שאחת מסיבות אלה כבר לא מתקיימת
3. אסור לפגוע ברכוש הפרטי של האויב חוץ מאם אתה מאה אחוז חייב בגלל צורך מלחמתי.

אני ממש מאמין שחשוב לדעת מי האויבים שלך ולפני שאנחנו מצביעים על כל מוסלמי בחדר חשוב לדעת שזה לא האסלאם זה המוסלמים שלוקחים את מילות הקוראן ומעוותים אותן למסר שנאה ורצח.

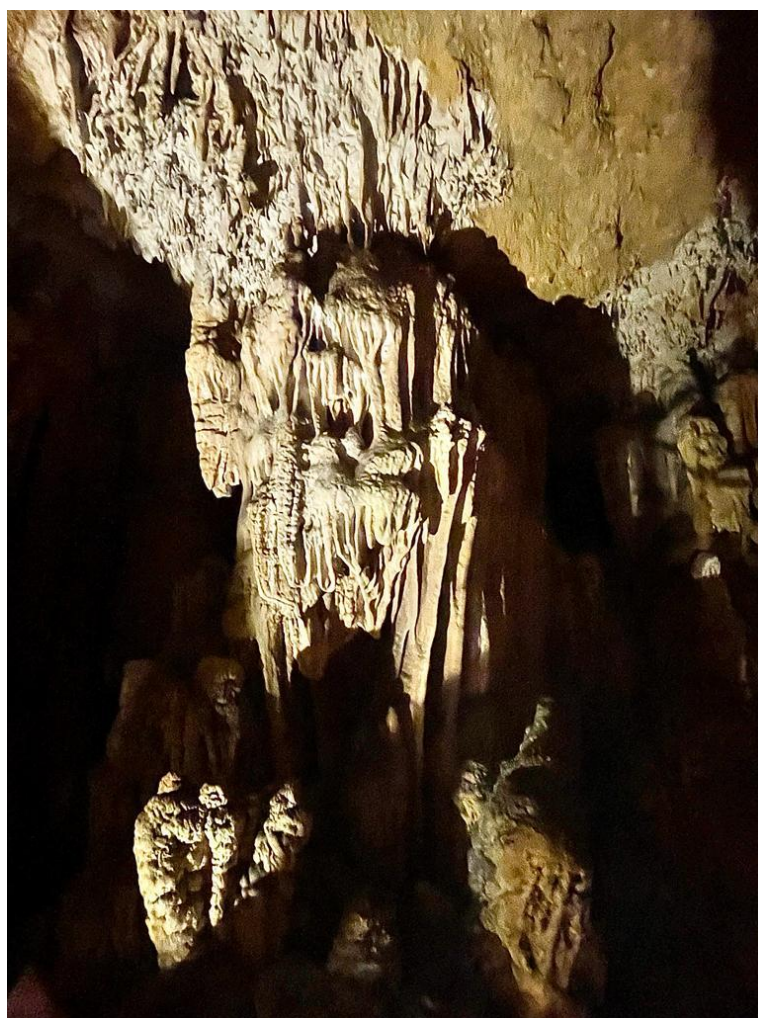
חיים יפים

יסמין הייסר, תיכון ניסויי ירושלים

היה זה באחד הבקרים היפים שלי. היינו בטיול בדרום. השכמנו לפני הזריחה. התחלנו ללכת ובערך בשש בבוקר הגענו לפסגת ההר. נוף מדהים. עצמתי עיניים, רוח קרירה ליטפה את פניי. השקט והשלווה כמו עטפו אותי והשכיחו ממני את כל הבעיות שלי. זה היה רגע מושלם שנעצר עם ידו של אסי המסמן לי בדאגה להסתכל קדימה. ראינו חבורה גדולה של אנשים רצים לעבר היישובים. לא רציתי להאמין שקורה משהו. לאחר דקות בודדות התחילה אזעקה. לא ידענו מה לעשות מפני שהיינו בשטח פתוח לגמרי ולא היה לנו איפה להסתתר, נשכבנו על הרצפה. כשהאזעקה נפסקה התרוממנו מיד והיינו בשוק. מה עושים עכשיו? להמשיך בטיול או לחזור הביתה? עד כמה המצב מסוכן? בקשתי מדוד לפתוח את הטלפון כדי להתעדכן בחדשות. הוא אמר שב"הארץ" כתבו שפלשו מחבלים לארץ ושהם מסתובבים בתוך היישובים בדרום. רגע אחרי שהוא אמר את זה התחילה שוב אזעקה. מיד נשכבנו על הרצפה וחיכינו שהאזעקה תסתיים, ואז שוב אזעקה, ועוד אזעקה ועוד אחת, זה לא נגמר. החלטנו שאנחנו חייבים להמשיך ללכת כי המצב כבר היה ממש מסוכן. התחלנו לרוץ במהירות וכל כמה זמן נשכבנו על הרצפה כשהייתה אזעקה. שמענו צעקות ויריות אבל לא הבנו מאיפה זה מגיע. זו הייתה ריצה הכי ארוכה והכי מלחיצה שהייתה לי בחיים. זה הרגיש כאילו לעולם לא נפסיק לרוץ בכיוון של הלא נודע. עד שסוף סוף מצאנו מגונית. נכנסנו אליה, ונשמנו לרווחה במחשבה שעכשיו אנחנו מוגנים. אך תוך רגע גילינו שאנו מוקפים בגופות. גופות של אנשים. ילדים. מבוגרים. סרט אימה. עמדתי להתעלף. שלושתנו הסתכלנו בפאניקה אחד על השני, לא ידענו מה לעשות עם עצמנו. דוד אזר עוז ואמר שאנחנו חייבים לעוף משם. עניתי לו שאין לנו לאן ללכת וגם אם היה, הדרך ממש מסוכנת. אבל הוא צדק, אנחנו חייבים ללכת מכאן. המשכנו לרוץ. אסי ניסה להתקשר למשטרה כדי לבקש עזרה אך לא הייתה קליטה. המשכנו ללכת לכיוון אחד היישובים. כשסוף סוף הגענו הייתה לי הקלה מלווה בפחד שכנראה זה לא נגמר. שמענו דממה. לא היה אף אחד בחוץ. זה קצת הלחיץ אותי, אבל תיארתי לעצמי שזה בגלל ששבת בבוקר. המשכנו ללכת בתוך היישוב. הגענו לכיכר ושם ראינו שתי בנות רצות לעברנו. אחת מהן תפסה לי את היד ואמרה לנו לבוא אחריהן. נכנסנו לאיזה חדר מוזר ושם הן נתנו לכל אחד מאיתנו נשק. זו פעם ראשונה שהחזקתי נשק. זה נתן בי סוג של אדרנלין כזה שלא הבנתי מאיפה זה בא כי היינו בלחץ לא נורמלי. הבנות התחילו לרוץ לכיוון השער של היישוב ואנחנו אחריהן. פתאום אנחנו רואים שבעה מחבלים רצים לכיוונינו ויורים עלינו בלי הפסקה. הפחד הקפיא אותי במקום. השתקתי. בזמן שדוד ואסי מתחילים לירות צרורות בזה אחר זה אל עבר המחבלים, אני פשוט קפאתי במקום כמו איזה מטומטם. יצאתי כזה פחדן. אסי ודוד מתחילים לצעוק עליי- "יוני! יוני!! תעשה משהו יוני!!!". שניה לאחר מכן, דוד נפגע. שלוש יריות בחזה. סוף סוף התאפסתי על עצמי ורצתי אליו. חיפשתי את הבנות שנתנו לנו את הנשק, אבל הן נעלמו. אסי צעק עליי לרוץ להביא עזרה. גררתי את דוד אל מאחורי עץ גדול. רצתי הכי מהר שאני יכול כדי להביא עזרה, ורק באותו רגע הבנתי, אנחנו אשכרה עומדים למות!

אחד הרופאים שראה אותי, רץ איתי חזרה אל דוד שכבר הספיק לאבד המון דם. בזמן שהרופא טיפל בו אני ואסי המשכנו לירות. ברקע אנחנו שומעים את הצעקות הכואבות של דוד. זה עשה לי צמרמורת. כל מה שרציתי זה להתעורר מחלום הבלהות הזה. איני יודע כמה זמן עבר עד שחיילי צה"ל הגיעו. הם אמרו לנו להתפנות לשטח מוגן קרוב. רצנו למיגונית הקרובה ביותר כאשר הרופא סוחב את דוד על הגב. שם לא היו גופות. חיכינו כמה שעות, דוד כבר איבד הכרה. בלילה הגיעו שני חיילים. יכולתי לראות את הפחד בעיניים שלהם. היה לי קשה להאמין שהם היו כמעט בגילי. הם הובילו אותנו לרכב גדול. בנסיעה לא הצלחתי לעכל את מה שעברנו. הגענו לבית החולים הכי קרוב שהיה. עשו לנו בדיקות ואת דוד הכניסו לחדר ניתוח. שמחתי שלפחות אסי היה איתי. כשנגמרו הבדיקות חיכינו בחוץ. עברו כבר כמעט שעתיים וחצי. ואז נזכרתי, אני אפילו לא יודע איך קוראים לרופא שעזר לנו ביישוב. חיפשתי אותו כדי להודות לו. ואז יצא אלינו הרופא שניתח את דוד והבנתי כבר לפי המבט שלו. דוד מת. והכל באשמתי.

השעון מצלצל... התעוררתי?

נביל והחיוך המכווץ¹

עדנאן חוב'אללה

"הגוף הוא גורלו של כל אדם" (פרויד)

הגיע אליי נביל, בן ה-7, בליווי אימו. כשראיתי אותו בפעם הראשונה תפס אותי חיוכו המכווץ. אחרי שאימו ספרה לי את סיפורו התברר שהחיוך הזה היה בעצם מקור סבלו בבית הספר. נביל הפך לשעיר לעזאזל של מורתו שהרבתה להענישו משום שחשבה שהוא לועג לה ומנסה לשחק אתה משחקים. גם בני כיתתו התנכלו לו ואף כינו אותו "מטומטם". למרות זאת, נביל לא בכה ואף לא התלונן, הוא קיבל את גורלו זה כעונש שמגיע לו ושעליו לשאתו מבלי להתגונן.

הוא הופיע, מהמפגש הראשון, עם אותו החיוך שהיווה מעין אבן דרך המשקפת אובדן וטרדנות פנימיים. אימו ספרה, בנוכחותו, על הבעיות הבית ספריות ועל התגובות השליליות אשר עורר החיוך הלא אנושי שלו המפר את הכללים החברתיים. כשפגשתי את נביל ביחידות אמרתי לו: "אתה מחייך כי אתה עצוב בתוכך ואין מי שיבין אותך כי הם חושבים שאתה מזלזל בהם. אתה יודע את זה ואתה יכול לספר לי על כך". הוא הופתע וענה לי ללא היסוס:

- תגיד לי שאבא שלי לא מת.
  - מה גורם לך להגיד זאת?
  - אמי לא מפסיקה להגיד שהוא מת וכי לא צריך לבכות יותר. אני לא רוצה לשמוע יותר את הדיבור הזה משום שזה לא נכון.
  - האם קרה בינך לבין אביך משהוא שאתה לא מעוניין שיזכירו לך אותו?
- לאחר שתיקה ארוכה, שמת לי לב שעל פניו מופיע שוב החיוך המכווץ ששיקף סבל פנימי לא מוצהר. אז הוספתי:

- האם נהגת לשחק הרבה עם אביך?
  - כן, ואהבתי אותו מאוד.
- הוא עצר, חשב ואז המשיך:
- אחר צהריים אחד, נכנסתי לחדרו וקראתי לו, אבל הוא לא ענה. ניערתי אותו ונדנדתי לו אך לא התעורר, באותו זמן חייכתי.
  - האם חייכת בגלל שידעת כי הוא משחק אתך משחק המוות?
  - כן, לרוב שחקנו יחד את משחק המוות. אבא היה עושה את עצמו כאילו שהוא מת, אך הפעם הוא לא התעורר.
  - לכן שמרת על החיוך המוכר שלך כמעין סירוב לקבל את המחשבה על מותו של אביך. רצית שהמשחק ימשך. אך הפעם, לצערך, אביך לא שיחק אתך יותר והוא מת באמת.

---

¹ מתוך התרגום לערבית של הספר "וירוס האלימות" עדנאן חוב'אללה (2008, עמ' 65-63) אשר יצא במקור בצרפתי בשם "Le Virus de la Violence" של ד"ר Adnan Houballah בהוצאת Albin Michel S.A., בשנת 1996.

החיוך נמחה מעל פניו של נביל ובמקומו הופיעו, הפעם, הבעות אנושיות ששיקפו את מציאות הכאב. בשקט החלו לזלוג דמעות על פניו. ואז אמרתי לו: "כששחקת בעבר את משחק המוות עם אביך וראית שהיא חוזר לחיים וחשת הנאה, לא הבנת שיתכן ויתממש המוות בפועל. עצם העובדה שהמוות הפתיע את אביך בזמן שחשבת שהוא משחק אתך, זה לא אומר שרצית בדבר. זהו עניין שהוא מחוץ לרצון שלך משום שזה היה גורלו של אביך. הוא מת מהתקף לב ולך אין כל קשר לעניין".

במקרה הזה, אנו שמים לב כי הטראומה הנפשית התאפיינה בהשפעה נמשכת במישור של הסימפטום. זה קרה משום שלא לקחנו בחשבון את ההתערבות של מציאות האירוע עם ההסתבכות הדמיונית של האיש. בנוסף לאובדנו של האהוב, נוכחת הרגשת אשמה מייסרת. ללא

פעולה זו, האבל יישאר תקוע ויתכן שלא יגיע לסימומו. ההתעניינות במציאות זו, באיכויות שלה ובסיבותיה היא לשווא כי מה שמעניין את הקורבן הוא מצבו העצמי והפנטזיות אותם עורר האירוע. וזה מה שקובע את ההשלכות הפתולוגיות אשר אנו מכירים.

במקרה של נביל אנו רואים כי החיוך מביע משאלה בתוך מציאות שהוא רוצה שתישאר כחלק ממשחק, כך הוא יכול לשמר את שליטתו באירוע. הפנטזיה של רצח האב נופלת על גבולות המציאות במסלול האדיפלי. די שיתרחשו צירוף מקרים או תאונה מקרית שנגרמות מאירוע אמיתי, כדי שהפנטזיה תתגלם בפועל במציאות במקום שתישאר בדמיון היכן שמתרחשת הסמלתה. במקרה של נביל המשאלה האדיפלית התממשה וגרמה לנפילתו של הילד לתוך הרגשת אשמה בלתי נסבלת. ועל אף מחיר הסבל ששילם נביל בבית הספר, מנגנון ההגנה היחידי

שעמד לרשותו היה הופעתו של החיוך הזה ששימש כעד לכך שהמשחק נמשך ושאביו לא מת, בעוד שישותו הייתה מדוכאת.

במציאת המקום המתווך אשר אפשר להפריד בין התיעוד המציאותי לבין התיעוד הדמיוני טמונה ההשפעה המצילה של ההתערבות. אז יוכל הילד לתת לעצמו הצדקה להסתבכותו האמוציונלית ובכך להחזירה לשדה הדמיוני. במילים אחרות דבר זה מאפשר לו להימנע מהצפתן של הפנטזיות, במטרה לשמרן בחלל המעבר, זאת כדי להמשיך לשחק את אותו משחק ולהגיע לסימומו. במידה והאב מת, אזי האחר אשר היה מייצג אותו בחייו לא מת. כך נוכל להמשיך לשוחח אתו ולצפות, במקביל לזה, ולהכיר בישותו.

תרגום מערבית: מוניב סבית
עריכה לשונית: דניאל מאיר

המדור של דניאל

על התרגום של סמינר 17

המסע השביעי

' אדיפוס ומשה

ואבי השבט *

פתיחה

מפעם לפעם – כפי שאומר אליעזר יערי בתוכנתו של ירון אנוש – אני רושם איזה תאריך שהופך, לאחר זמן, לאבן דרך. מפגשי הראשון עם הפרק השביעי של הסמינר ה-XVII אירע לפני כעשור. הופתעתי. הפתעה שהניבה החלטה לרכז מאמץ להשלמת התרגום. אפילו השתעשעתי בחישובים רק כדי להיווכח שהדרך עוד ארוכה. אצל לאקאן יש פסקאות, גם קצרות, שהפיענוח שלהן לוקח שעות. עוד אתייחס לכך.

אומנם 'המסע השביעי' אך ראשון מבין החיבורים שבכוונתי לרשום על כל אחד מפרקי הסמינר. ראשון כי בתום תרגום פרק זה הגיחה ההבנה שהתהליכים המלווים את מלאכת התרגום עשויים לעניין. ראשון כי במהלך תרגומו ליקטתי הארות, הערות, הבנות ואסוציאציות. ביוני 2023 השלמתי את הסבב הראשון בתרגום פרק זה. סבב ראשון כי יהיו נוספים אף לפני שיימסר לעריכה של גורמים חיצוניים. הפרקים הקודמים יזכו לביקור חוזר – אם תרצו מעין בקרה להבטחת דיוק, נכונות, סגנון ואיכות – ובמהלכו של ביקור מחודש ארשום לכל אחד מהם את מסע התרגום הייחודי לו.

בואו והצטרפו אלי למסע השביעי.

על הכותרת

חילופי מסרונים עם גבריאלי מעלה שלא לאקאן כי אם מילר הוא אשר העניק לפרקי הסמינר את שמותיהם. בכותרת, שניתנה לשיעור השביעי, אדיפוס ומשה ואבי השבט (*ŒDIPE ET MOISE ET LE PERE DE LA HORDE*), יש הבחנה והקבלה ברורות בין הצמד אדיפוס ומשה מצד אחד לבין אבי השבט מצד שני. הבחנה זו מקבלת ביטוי הן בשימוש בו החיבור (שכן אפשר היה להחליף את הראשון בפסיק ולקבל: אדיפוס, משה ואבי השבט – עם השוני במשמעות) והן באמצעות העימוד בשתי שורות. כך מופיע בספר:

ŒDIPE ET MOISE

* Le Séminaire Livre XVII : L'Envers de la psychanalyse, Ed. Seuil, 1991, de Jacques Lacan (Auteur) ch.7.

עוד על הכותרת

בכיתה ט' בפנימייה בפריס פגשתי לראשונה את המילה horde שתרגומה המילוני כולל מילים כמו: כנופיה, המון, אספסוף פרוע, אורדה, עדר, שבט ועוד. זה היה בשיעורי ההיסטוריה בעת שעסקנו בפלישתם מערבה של הטטרים והמונגולים. אצל הקורא הצרפתי, המילה horde מעלה, אם כן, משמעויות ואסוציאציות שמקורן עוד מתקופת לימודיו. גם האנקדוטה סביב הנחת נתחי הבשר מתחת לאוכפים (לפעמים ללא) בעת רכיבה על סוסים כדי שיתפרק למזון נוח לאכילה, אפילו נע – סיפור שסופר סביב אכזריותם מחד גיסא ובהקשר של סטייק טרטור מאידך גיסא. כן המילה טרטור (tartare) היא התפתחות של המילה טטר (tatare). וברוח גרזונית (אטימולוגית) אוסיף כי מקור המילה horde מהטורקית ordu (ארמון, מפקדה, מחנה צבאי). המילה עברה לאנגלית ולצרפתית בצורת horde וקבלה משמעויות כלהלן: קבוצה לא מאורגנת של פרטים, ערב רב של אנשים – באנגלית וכן שבט נוודים מאסיה התיכונה – בצרפתית. בלקסיקון לועזי עברי פגשתי את המילה 'אורדה' במשמעות של שבט נוודים וכן במשמעות של אספסוף פרוע.

בחרתי לתרגם את horde לשבט. המילה מופיעה לראשונה בספר בראשית פרק מ"ט, שבו מברך יעקב את בניו. הפרק פותח ב: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאִגִּידָה לְכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים (בראשית מ"ט: א'), ומסיים את ברכתו ב: כָּל אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁגִים עֲשׂוֹר וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לְהֵם אֲבֵיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם (בראשית מ"ט: כ"ח). המילה מתאימה לשורשים שלנו, השבטיים, ועל פניו המילה בעלת משמעות כזו גם בהקשר של ההווה הישראלית הנוכחית, אף אם בנסיבות של זמנים אלו אפשר שיש תרגום מתאים יותר.

הבינוני, הציווי וקצת לטינית

בדיסקורס של האוניברסיטה ה-a ממוקמת בפניה הימנית העליונה – המקום השמור לאחר (Autre)². וכך אומר לאקאן בפרק שלנו: "... אכן, כמו בכל יתר הריבועים או הסכימות על ארבע, תמיד האחד הזה שנמצא פה, למעלה ומימין, הוא זה שעובד – וזאת כדי להביא לפריצת האמת, שכן זו המשמעות של העבודה." לאקאן ממשיך וקובע: "זה אשר נמצא במקום הזה – בדיסקורס האדון זהו העבד, בדיסקורס המדע זהו ה-a ה'לומד". אני מביא זאת בפניכם כי התרגום "a ה'לומד" לא היה מידי.

בטקסט הערוך (אותו אנו מתרגמים) נמצא "a étudiant" ואילו בסטנוגרמה פגשתי בכתוב את "a-étudiant" (עם המקף). השוני הזה עורר את המחשבה שהחיבור אינו מקרי. זה עוד יתבהר בהמשך עם הצגה ודיון להלן בניאולוגיזם astudé שלאקאן מביאו כאן לראשונה. ובכן המילה étudiant היא בינוני (ה-participe présent) של הפועל étudier. הבינוני בצרפתית הוא צורה מילולית שיכולה לציין שם עצם, תואר הפועל וכן את פעולת הפועל. לדעתי הבינוני משמש כאן לציין את פעולת הפועל ללמוד (étudier) ועל כן בצירוף "a étudiant" הכוונה לומר כי מדובר ב-"a לומד" (כוונתי – מובאת כמענה לצורך אישי להבטיח שהובנתי כראוי – לא במשמעות שם העצם étudiant היינו תלמיד או

² אני מניח שרובכם בקיעים במבנה של הדיסקורסים. מכל מקום לאקאן מרחיב ומפרט בתפרק 2 של הפרק השישי בסמינר הזה. מי שחיוני לו, מוזמן לעיין שם. אני סבור שארחיב בעניין זה במסגרת 'המסע השישי' שיתפרסם מתי שהוא במהלך תשפ"ד. דניאל.

סטודנט, שנוצר אף הוא מהבינוני). העריכה של ז.א. מילר אשר מביאה את הצירוף "a étudiant", ללא מקף, מחייבת לדעתי את התרגום "a לומד" ולא "a סטודנט". זו דעתי ואלה נימוקי. Russell Grigg, בתרגומו לאנגלית, בחר באופציה השנייה היינו "a סטודנט". הנה המשפט בתרגומו.

"In the master's discourse this place is occupied by the slave, in the discourse of science it is the a student" (ההדגשה היא שלי)

אני חולק על גריג בעניין זה וסבור שטעה בתרגום המוצע על ידו. לעת הזאת אני משאיר עניין זה פתוח. אולי עוד יקוים דיון מקיף ויימצא מי שיביא נימוקים משכנעים לשנות. אתם כמובן מוזמנים להביע את דעתכם.

על הניאולוגיזם astudé

הצירוף הזה, "a étudiant", עורר אצל לאקאן איזו אסוציאציה שכן המשפט הבא שלו הוא: "אפשר לשהק עם מלה זאת, אפשר וזה ינער במקצת את השאלה." (ההדגשה היא שלי).

ולאקאן ממשיך ובמשפטים הבאים מעלה לראשונה את הניאולוגיזם astudé. במילים שלו: "איני יודע עדיין אם זו [המילה] הנכונה, אבל אני, כך, בשליפה, מתוך אינסטינקט, מתוך המצלול, הייתי אומר astudé". אתם לבטח מרגישים את הקרבה שיש בין זו לבין "a étudiant". לאקאן לבטח הכיר את הפועל הלטיני stüdeō. לפועל זה, stüdeō, משמעויות רבות (כמובן כמו בכל שפה – ובמיוחד בלטינית – בהתאם לשימוש, לנטייה, למיקום במשפט, להקשר...): חל על, לטפל ב-, לשאוף ל-, לחתור אל, לרצות [איווי], לחפש; לצדד ב-, לתמוך, לעודד; ובסוף גם ללמוד ולהקדיש את עצמו ללמוד. הנטייה של הפועל stüdeō בציווי, במשמעות של "הקדש את עצמך ללמוד" היא stüde. עכשיו הקשיבו בדמיונכם ללאקאן ועשו מה שעשה מי שרשם את התמלול ותקבלו a-stüde או ברצף אחד astudé והנה במילה אחת קבלנו משמעות של a לומד או a המקדיש עצמו ללמוד. כמה משפטים מאוחר יותר אומר לאקאן "הסטודנט מרגיש שהוא astudé. הוא astudé משום שכמו כל פועל – כפי שתוכלו לראות זאת גם בסדרים הקטנים האחרים – מוטל עליו לייצר דבר מה." בכך אני משלים את ההנמקה לתרגום "a הלומד".

טעימה אודות הספינג' (Sphynge)

דבר מה שאפשר ואבד בשימוש השוטף במילה ספינקס בלשון זכר. המפגש של אדיפוס, על פי המסופר, הוא עם הנציגה ממין נקבה של הדמות המיתולוגית. זו שבצרפתית לאקאן משתמש בשמה היינו ה-Sphynge או ה-Sphynge. יש לבטח מימך שיופתעו אך הן אתר ויקיפדיה בשפה העברית והן זה בשפה האנגלית מצביעים על כך שהדמות היא ממין נקבה. הצרפתים הגדילו עשות ויצרו שם עצם מיוחד לכך Sphynge או Sphynge. שלושתם בשימוש בסמינרים של לאקאן. אפשר שבחיבור עתידי אתייחס למופעים שלה, של ה-ספינקס', באיותים השונים של שמה (Sphynge, Sphinx, Sphynge), ועל ההבחנה, אם בכלל, שעושה לאקאן ביניהם.

לענייננו, כדי לתת לכך ביטוי בתרגום בחרתי ללכת בעקבות הצרפתית ולחדש את המילה ספינג'.

אני מאמין אתכם צד המסע הבא.

צילום; בר מאיר, צולם באזור הכניסה למוזאון הלאומי של לגיון הכבוד, צרפת